

УВОДНА РЕЧ

Пребирајући по својим успоменама из детињства, проведеног у селу близу Сврљига у источној Србији, сетих се и догађаја како сам као мали био на зачељу колоне дечака која је водила пса на брдо изнад села, да га камењем убије. Пса је на повоцу водио велики дечак, чији је и био пас. Нико од деце тада није имао нимало самилости за бол, који је трпео стари пас. Сада ми је то било чудно, па сам позвао телефоном свог старијег рођака у том селу и питао га, да ли је било и других случајева да се тако убијају пси. „Како да не“, рекао ми је, а онда и испричао догађај с једним псом, кога су убијали на исти начин, а он је остао жив, па се извукао испод камења и дошао кући. Сетих се и једног бабиног пса у том селу, који је ноћу лутао по туђим двориштима и баби доносио разне ствари које су људи заборавили да унесу у кућу. Па онда и приче о дечаку који се онередио и свој доњи веш оставио на трну близу села, али је њихов пас тај хаљетак донео његовој сестри, па је тајна откривена. Сетих се и других, превасходно „градских“ прича о догађајима са псима, које сам последњих двадесетак година слушао од људи из окружења. И решио сам да их забележим, с надом да ће и другима бити занимљиве.

Као и свако сећање, или приповедање других, оно не представља непобитну истину, нити је то

прави етнографски запис. Тежећи ка уверљивости, ови записи су на граници између документа и литературе, па их тако треба и разумети.

Када сам се већ осмелио да овакве записе из живота прикажем јавности, решио сам да из српске народне приповедачке традиције издвојим приповетке и предања у којима су јунаци пси, па и да њима употпуним ову збирку. Унети примери су из разних српских крајева – од Старе планине на истоку, до Баније и Кордуна на западу и Јадранског мора на југу. Записивани су како на књижевном, тако и на народним говорима, па представљају и слику богатства нашег језика. Уз сваки унети пример означен је извор одакле је преузет, који је у целини приказан у одељку *Извори и цитирана литература*. Примери, у којима су пси активни ликови, овде су разврстани почев од есхатолошких и етиолошких предања и легенди, затим прича о животињама и басни, преко новелистичких приповедака, те демонолошких предања, па до анегдота.

Неке од унетих народних приповедака познате су и код других народа и граде се на међународним мотивима. У одељку *Коментари*, на основу објављених индекса приповедних мотива источнословенских народа (СУС 1979), као и Бугара (БФП 1994), а који су урађени по обрасцу Арне-Томпсона (Arne-Thompson 1964/1973), указано је на такве мотиве и број под којим се воде. Показало се да бар половина српских народних приповедака има паралеле у другим приповедачким традицијама. У овом одељку наведено је и место записа, ако је оно у извору поменуто, као и казивач. У одељку *Извори и цитирана литература*, указано је на изворе из којих

су народне приповетке преузете, као и на цитирану литературу у *Појовору* овој књизи. На крају књиге је и кратак *Речник мање познатих речи и израза*. Ту је указано само на значења која те речи имају у наведеним приповеткама.

За оне који желе да се упознају са улогом пса у обредној и митолошкој традицији, превасходно код Срба, намењен је поговор у овој књизи, под насловом *Представе о њсу у народној култури Срба у ошћесловенском контексту*. Из овог поговора може се разумети дилема, која је била покретач идеје да се сачини оваква књига, а односи се на питање „зашто су убијани пси“ и то без икакве самилости.

Књига је намењена свим љубитељима паса, али и свима који желе да се упознају како су се људи односили према њима и какву су улогу пси некада имали у традиционалном друштву.

Београд, април 2024.

Аутор

САДРЖАЈ

Уводна реч	5
------------------	---

ПСИ У СРПСКИМ НАРОДНИМ ПРИПОВЕТКАМА И ПРЕДАЊИМА

1. Како постаје земљотрес	13
2. Пас сачувао пшеницу за људе	14
3. Бог и Свети Сава	15
4. Постанак вукова	16
5. Како је постао вук	17
6. Ни у гори зла не говори	18
7. Пас и курјак	20
8. Пас и вук – побратими	22
9. Пас и крмак	23
10. Какве су длаке, онаке су и ћуди	24
11. Шева, лисица и пас	26
12. Пас и коњ	29
13. Пас и мачка	30
14. Пас хтио градити кућу, па не хтио	31
14. Пас и његова сен	32
16. Стари пас	34
17. Стари пас и ловац	35
18. Кер пројеја кисељке јабуке	36
19. Срећан пас	37
20. Како је пашче баби носило свећу	39
21. Ко је човјеку највећи душманин	40
22. Најверно човеку куче	43

23. Милост за мрвог пса	44
24. Стар човек и стари пас	45
25. Вампир пас	46
26. Вампир Петкутин	49
27. Покојник у виду пса	52
28. Раније то могло да се превиди	53
29. Ноћна приказа у виду пса	54
30. Палаш рипне на кобилу	55
31. Не виде се кучетија	56
32. У Клисору видел палашку која влачила ланац	57
33. Куче исплазило златан језик	58
34. Комшија напцувал кучето	59
35. На Бабова гувна видел куче дористрашно	60
36. Излезну како кучишта	61
37. Марко Краљевић и пси	62
38. Насрудин и пас	63
39. Споменик псу	64
40. Однесе псето његове опанке	66
41. Пас на звонари	67
42. Пас на тавану	69
43. Бачванин продаје псе	70
44. Ковач и пас	71
45. Хаџибег и његов шаров	72
46. Лајање као занат	73
47. Како су Мујо и Хасо ловили птице	74
48. Постапак паса	75

САВРЕМЕНЕ ПРИЧЕ О ПСИМА

1. Пас и покојни муж	79
2. Жућа	81

3. Сироче Вуле	83
4. Нико и његов пас	87
5. Сурови пас и мачак Цицко	90
6. Куја Дуња и мачак Тито	92
7. Пас – чувар семафора	96
8. Пас Маза	98
9. Пас – ненадани гост	100
10. Пас и јеж.....	104
11. Зла судбина пса Џонија	106
12. Чупко	110
13. Пас Цветко	112
14. Изненадни ујед пса	114
15. Баба-Надин пас Жућко	116
16. Љута куја Видосава	118
17. Пас – чувар крушке	120
18. Мика и његов пас Гаров	122
19. Пас Шарко као вампир	125
20. Казна за пса Шарова	127
21. Шапа крадљивац	129
22. Спашавање пса Снупија	131

ПРИЛОЗИ

Коментари о народним приповеткама	135
Речник мање познатих речи и израза	147
Представе о псу у народној култури Срба у општесловенском контексту	151
Извори и цитирана литература	195
Биографија приређивача	211